

Archeologienota Torhout Hofstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

16-4-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen aan de Hofstraat te Torhout (provincie West-Vlaanderen), gelegen binnen een vastgestelde archeologische zone (historische stadskern van Torhout), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingreep groter is dan 100m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 790m² groot, heeft een langgerekte, bijna-rechthoekige vorm en is noordwest-zuidoost georiënteerd. Het is gelegen in binnengebied ingesloten door bebouwing langs de Hofstraat in het noorden, het Conscienceplein in het noordoosten, de Boeiaardstraat in het oosten en de Zuidstraat in het westen. Het plangebied is volledig bebouwd en betreft een deel van een winkelpand.

Torhout was in de volle middeleeuwen een belangrijke Vlaamse stad, met de inrichting van een befaamde jaarmarkt in de 11de eeuw en het verkrijgen van stadsrechten in de 12de eeuw. Na het midden van de 13de eeuw verdwijnt echter het nationale en internationale economische belang van de stad, waardoor Torhout gedurende de late en post-middeleeuwen niet dezelfde stadsontwikkeling doormaakt zoals bvb. Brugge of Kortrijk. Het plangebied bevindt zich iets ten zuidwesten van het huidige stadhuis en de markt, en maakte eertijds deel uit van een groot braakliggend terrein (zgn. Hof van Brouckère, meer dan 2ha groot) dat aansloot op de markt. Pas vanaf eind 18de eeuw wordt dit terrein stelselmatig bebouwd. Op de Ferrariskaart (ca. 1777) is te zien dat het plangebied op dat moment nog niet bebouwd is, de bebouwing van de stadskern situeert zich ten noorden en ten westen van het plangebied. De Hofstraat is reeds aanwezig. De Boeiaardstraat, ten oosten van het terrein, is op dat moment vermoedelijk niet meer dan een weg. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1846 is de straat wel aanwezig, met ten oosten ervan een reeks kleine huisjes. Vanaf deze kaart is de evolutie van de bebouwing rond het plangebied, het verkleinen van de oorspronkelijk open ruimte en bvb. ook de veranderingen aan de bebouwing rond het stadhuis goed te volgen. Op de topografische kaart van 1883 lijkt een deel van een gebouw gelegen aan het kruispunt Hofstraat-Boeiaardstraat zich binnen de noordoostelijke hoek van het plangebied te bevinden, de topografische kaart van 1911-1949 toont een gelijkaardige situatie. De rest van het terrein is onbebouwd, ten noordwesten situeren zich de gebouwen van brouwerij Bekaert (oorsprong in midden 17de eeuw). De luchtfoto van 1971 is niet duidelijk genoeg om te kunnen uitmaken of het huidige gebouw op dat moment reeds aanwezig is. Dat is wel het geval op de luchtfoto van 1979-1990, sindsdien is het plangebied ongewijzigd gebleven. Het archeologisch onderzoek in de historische kern van Torhout is tot nu toe beperkt gebleven. Nabij het plangebied vond nog maar één proefsleuvenonderzoek plaats. Hierbij werd een grachtje met daarin volmiddeleeuws materiaal aangetroffen (veldsteen, dierenbot, potscherf). Het geheel werd gedateerd in de 12de-13de eeuw. Er kon vastgesteld worden dat de onverstoorde laag (kleiig zand) zich in dit gedeelte van Torhout op ongeveer 70cm diepte bevindt. Er is tot op heden te weinig archeologisch onderzoek gebeurd om een gedetailleerd verwachtingsmodel op te maken van het archeologische archief in de stadskern van Torhout. De ligging op een voormalig braakliggend terrein

nabij de markt van Torhout, dat vooral in de volle middeleeuwen een welvarende stad was, maken het echter zeker niet onmogelijk dat er een archeologische site aanwezig kan zijn binnen de grenzen van het plangebied. Er moet dan vooral gedacht worden aan site met grondsporen; dit kan gaan om sites uit het neolithicum, metaaltijden, Romeinse periode, middeleeuwen en de nieuwe tijd, met een iets hogere verwachting voor de middeleeuwse periode. In situ bewaring van steentijd artefactensites wordt niet verwacht ter hoogte van het plangebied, landschappelijk gezien zijn er geen aanwijzingen dat dit terrein een verhoogd potentieel heeft voor menselijke aanwezigheid gedurende de steentijden. De vraag in hoeverre het huidige gebouw het bodemarchief kan hebben verstoord, kan op basis van het bureauonderzoek niet beantwoord worden.

Het pand wordt gesloopt en nadien wordt een parking ingericht op het plangebied. De fundering voor deze parking zal ca. 0,5m diep gaan. In de parking wordt een infiltratievoorziening toegevoegd, deze zal op een oppervlakte van 35m op 5m een bodemingreep van ongeveer 1,25m betekenen. Het bijhorende werfverkeer kan eveneens een bodemverstoring veroorzaken. Rekening houdend met een archeologische buffer van 30cm, betekent dit een globale bodemingreep van 0,8 tot 1,55m.

Het is niet onwaarschijnlijk dat er op het plangebied een archeologische site met grondsporen aanwezig is. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt, dat zich – afgaande op een proefsleuvenonderzoek dat ten zuiden van het terrein werd uitgevoerd – binnen de verstoringsdiepte kan manifesteren. De impact van het huidige gebouw op dit bodemarchief is evenwel niet gekend: er zijn geen bouwplannen beschikbaar, en gezien het huidige karakter (winkelpand) is het niet mogelijk om dit te controleren via bvb. manuele controleboringen. Om dit na te gaan zouden er bvb. mechanische boringen kunnen uitgevoerd worden, maar dat is praktisch niet makkelijk uitvoerbaar en het zadelt de initiatiefnemer op met hoge kosten. Het is voor dit project aangewezen om het verstoringskarakter na te gaan tijdens verder vooronderzoek. Dit verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze gronden binnen de stadskern van Torhout, waarover archeologisch nog maar weinig is gekend. Er dient dus verder vooronderzoek te gebeuren, in uitgesteld traject na de sloop van de gebouwen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Torhout, Hofstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 61244,53 en Y: 195623,54; X: 61318,40 en Y: 195658,63

Oppervlakte plangebied: ca. 790m²

Kadastergegevens: Torhout, afdeling 1, sectie K, perceel 318T

Het volledige plangebied komt in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Hoe is de bodemopbouw?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

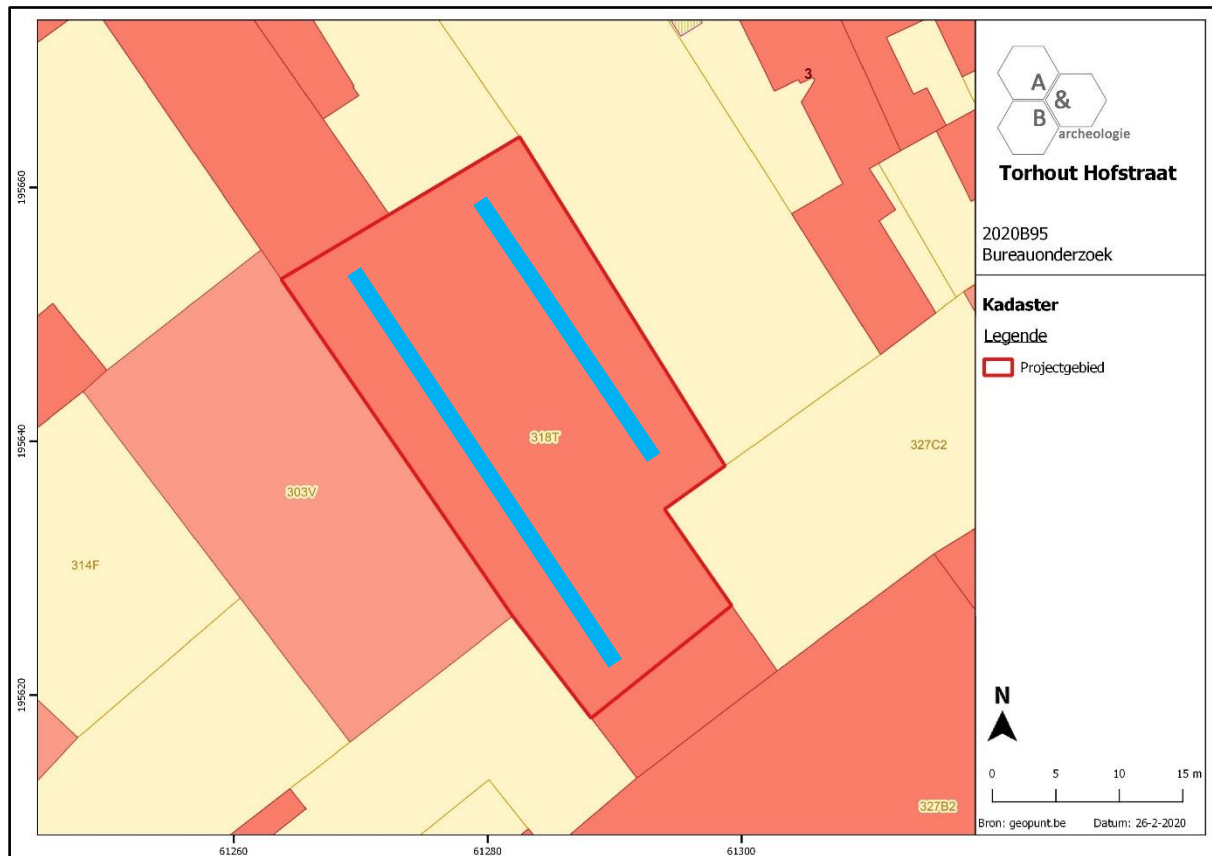
Het verder vooronderzoek kan pas aanvatten na de sloop van het gebouw. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen funderingen uitgetrokken worden of kelders worden verwijderd. Op die manier wordt vermeden dat er niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. Bodemplaten/vloeren in het gebouw mogen uitgebroken worden, eventuele funderingslagen eronder niet. Deze kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuvenonderzoek

Hoewel gelegen in de historische stadskern van Torhout, wordt er geen complexe stratigrafie verwacht op het terrein. Er kan dus een standaard proefsleuvenonderzoek ingepland worden. Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. De sleuven zijn georiënteerd volgens de lengterichting van het plangebied. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

Er wordt 10%, oftewel ca. 79m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 20m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 99m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek in historische stadskernen.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.